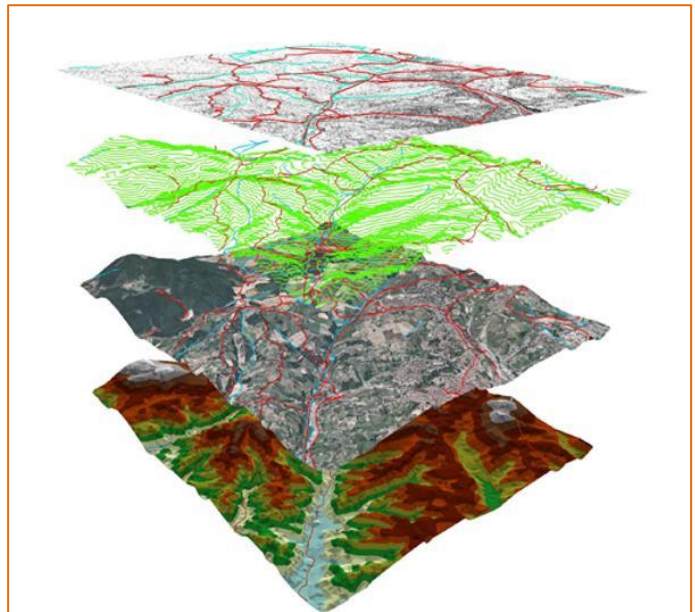

Географија

СТАНДАРДИ УЧЕНИЧКИХ ПОСТИГНУЋА ЗА ГЕОГРАФИЈУ

Докуменат је усвојен на 12. сједници Одбора Агенције за предшколско, основно и средње образовање одржаној 25. јануара 2021. године

СТАНДАРДИ УЧЕНИЧКИХ ПОСТИГНУЋА ЗА ГЕОГРАФИЈУ, КРАЈ ШЕСТОГ РАЗРЕДА

ОБЛАСТ 1: ЗЕМЉА У СВЕМИРУ КАО ПРОСТОР ЖИВЉЕЊА

1. Компонента: Природни процеси и појаве

Исходи учења:

1. Анализира природне процесе и појаве и њихово међусобно дјеловање користећи се географском терминологијом.
2. Објашњава природне појаве помоћу експеримената.
3. Сналази се у простору и времену користећи картографска помагала и савремена средства за оријентацију.
4. Објашњава повезаност физичких, хемијских и биолошких промјена у географској средини.

ОСНОВНИ НИВО	СРЕДЊИ НИВО	НАПРЕДНИ НИВО
Ученик:		
1.а. Наводи основне одлике космичких тијела у Сунчевом систему. 1.б. Дефинише појам космоса и космичких тијела. 1.в. Разликује узроке и посљедице Земљиних кретања. 1.г. Наводи унутрашње Земљине слојеве и омотаче, врсте стијена и геолошке ере. 1.д. Наводи унутрашње и спољне силе које формирају рељеф. 1.ђ. Наводи атмосферске појаве и процесе. 1.е. Објашњава разлику између времена и климе. 1.ж. Разликује процесе настанка и механизме дјеловања копнених вода.	1.а. Објашњава законе међусобног дјеловања космичких тијела. 1.б. Објашњава настанак литосфере и рељефа на Земљи кроз геолошке ере. 1.в. Препознаје узроке дјеловања унутрашњих и вањских сила на формирање рељефа. 1.г. Објашњава настајање рељефа дјеловањем унутрашњих и вањских сила. 1.д. Разликује утицаје климатских фактора на обиљежја климе. 1.ђ. Објашњава састав и значај атмосфере, атмосферске појаве и процесе. 1.е. Објашњава настанак, размјештај, физичке и хемијске особине те динамичке процесе вода на Земљи. 1.ж. Разликује ријечне сливове, ријечне системе и ријечне режиме.	1.а. Упоредије теорије из прошлости са данашњим доказима о облику, димензији и кретањима Земље. 1.б. Доноси закључак о техничко-технолошком утицају на развој данашњих схватања о космосу. 1.в. Објашњава основна начела теорије глобалне тектонике литосферних плоча и типове граница литосферних плоча. 1.г. Упоредије временску прогнозу и утицај појединих климатских фактора на распоред одређених типова климе на Земљи.

2.а. Описује облик и димензије Земље уз помоћ глобуса и цртежа. 2.б. Одређује топлотне појасеве на географској карти и глобусу описујући њихова обиљежја. 2.в. Упореджује континенте и океане по географском положају и величини уз помоћ глобуса и географске карте. 2.г. Разликује типове рељефа по морфологији и надморској висини уз помоћ фотографија, графичких приказа или модела непосредним посматрањем.	2.а. Упореджује топлотне појасеве (њихове специфичности: клима, годишња доба, дужина трајања дана и ноћи) помоћу географских карата и графичких приказа. 2.б. Објашњава облик Земље уз помоћ глобуса, цртежа или анимације. 2.в. Класификује различите типове рељефа по начину постанка, морфологији и надморској висини уз помоћ географске карте. 2.г. Објашњава дјеловање атмосферских појава и процеса користећи графичке приказе. 2.д. Препознаје обиљежја годишњих осцилација температуре ваздуха и падавина на климатском дијаграму.	2.а. Израђује различите моделе рељефа. 2.б. Испитује стање атмосферских појава помоћу метеоролошких инструмената. 2.в. Објашњава основне елементе текућице и порјечја користећи географску карту, графички приказ или цртеж. 2.г. Препознаје типове климе помоћу климатских дијаграма.
<i>*Цијели исход се налази у Области 1, компоненти 3.</i>		
4.а. Објашњава утицај рељефа на вертикалну зоналност климе и биљног и животињског свијета. 4.б. Објашњава утицај рељефа и климе на развој, распоређеност и густину хидрографске мреже. 4.в. Упореджује типове вода по хемијском саставу (слане, слатке) и физичким одликама.	4.а. Објашњава утицај Сунчевог зрачења на хоризонталну зоналност климе и биљног и животињског свијета на Земљи. 4.б. Упореджује одлике најзначајнијих типова земљишта на Земљи.	4.а. Упореджује природно-географске услове живота као предуслове за развој биогеографских промјена на Земљи. 4.б. Утврђује узрочно-посљедичне везе дјеловања физичких, хемијских и биолошких промјена.

2. Компонента: Структура и функционална повезаност природне и географске средине**Исходи учења:**

1. Тумачи повезаност и зависност између геогених и антропогених обиљежја Земље.
2. Планира и спроводи активности којима истражује важност географског простора.
3. Објашњава функционалне промјене у животној средини повезујући их с промјенама годишњих доба.
4. Анализира повезаност природно-географских процеса утврђујући постојање варијабилности живих бића на Земљи.

ОСНОВНИ НИВО	СРЕДЊИ НИВО	НАПРЕДНИ НИВО
Ученик:		
1.а. Објашњава утицај рељефа на људски живот и развој људских дјелатности. 1.б. Објашњава утицај климе на начин живота људи и развој људских дјелатности.	1.а. Доноси закључке о утицају људских активности на геосфере поткрепљујући их примјерима. 1.б. Рангира утицај природногеографских обиљежја на живот становништва и развој људских дјелатности.	1.а. Упоређује различита дјеловања људских активности на геосфере. 1.б. Утврђује међусобну интеракцију људске активности и геосфера износећи примјере.
2.а. Препознаје одређене географске одлике посматрањем географског простора.	2.а. Објашњава одређене географске одлике посматрањем географског простора.	2.а. Објашњава важност географског простора посматрањем (теренско истраживање, фотографије, карте, модели, дијаграми, цртежи).
3.а. Наводи како временске прилике утичу на свакодневни живот људи.	3.а. Објашњава Сунчеву радијацију, начин загријавања Земљине површине и тропосфере те законитост вертикалне промјене температуре у тропосфери. 3.б. Објашњава како се временске прилике мијењају с промјеном годишњих доба и географским положајем мјеста. 3.в. Разликује начине загријавања копна, водених површина и ваздуха током године.	3.а. Закључује како промјенљивост одлика климе током године утиче на живот људи. 3.б. Процјењује степен промјенљивости одлика климе по климатским разредима.

4.а. Разликује хидросферске, атмосферске и литосферске услове дјеловања на живот на Земљи.	4.а. Аргументује утицај климе на просторну распоређеност живог свијета.	4.а. Анализира узрочно-последичну везу климе, земљишта и вода с размјештајем живог свијета на Земљи.
4.б. Објашњава утицај рељефа на просторну распоређеност и разноликост живог свијета.	4.б. Упорјеђује одлике типова земљишта која утичу на услове живота на неком простору.	

3. Компонента: Приказивање Земљине површине

Исходи учења:

- Користи се различитим начинима сналажења и оријентације на Земљи као простору живљења.
- Користи се различитим инструментима за временско сналажење и сналажење у простору.
- Тумачи географске елементе и садржај на карти и глобусу.

ОСНОВНИ НИВО	СРЕДЊИ НИВО	НАПРЕДНИ НИВО
Ученик:		
1.а. Наводи начине оријентације на хоризонту и Земљиној површини.	1.а. Користи географску координатну мрежу за утврђивање географског положаја неке тачке на географској карти (компас, GPS).	1.а. Објашњава начине оријентације на хоризонту и Земљиној површини (GPS, компас, сат).
1.б. Разликује елементе географске координатне мреже и географске координате.		
2.а. Наводи различите инструменте за сналажење у времену и сналажење у простору.	2.а. Оријентише се уз помоћ топографске карте користећи компас. 2.б. Оријентише се помоћу компаса.	2.а. Оријентише се помоћу савремених начина оријентације (глобални навигацијски сателитски систем – GNSS, Google maps).
3.а. Објашњава елементе географске карте.	3.а. Одређује удаљеност између одређених тачака на географским картама. 3.б. Користи се картом за појашњавање одређених појава и процеса у географском простору.	3.а. Израђује скицу кретања по терену користећи географске елементе. 3.б. Израчунава надморску висину у простору уз помоћ топографске карте (изохипсе, еквилидистанца).

ОБЛАСТ 2: ДРУШТВЕНО-ГЕОГРАФСКИ ПРОЦЕСИ И ПОЈАВЕ

1. Компонента: Демографски развој и глобализација

Исходи учења:

1. Разликује структуре становништва (биолошку, расну, језичку, религијску, националну, образовну и економску)
2. Анализира како различите структуре становништва утичу на развој завичаја, домовине и свијета
3. Утврђује како појединци, групе, народи и нације утичу на глобалне односе, догађаје и промјене

ОСНОВНИ НИВО	СРЕДЊИ НИВО	НАПРЕДНИ НИВО
Ученик:		
1.а. Издваја основне структуре становништва.	1.а. Разликује основне одлике појединих структура становништва (расну, биолошку, језичку...).	1.а. Упореджује структуру становништва различитих геопростора уз помоћ тематских карата и графичких приказа.
2.а. Објашњава утицај образовне структуре на развој неког географског простора. 2.б. Разликује радноактивно од издржаваног становништва.	2.а. Повезује економску структуру становништва с привредним развојем одређеног географског простора.	2.а. Аргументује утицај појединих структура становништва на свакодневни живот.
3.а. Разликује позитивна од негативних дјеловања појединаца, народа и нација на догађаје, промјене и глобалне односе.	3.а. Издваја догађаје на које су појединци и народи имали утицај. 3.б. Утврђује узроке и посљедице географских открића, научно-техничких достигнућа на глобалне односе, догађаје и промјене.	3.а. Упореджује дјеловање, институција, организација и појединаца на глобалне односе, догађаје и промјене.

2. Компонента: Становништво и животна средина

Исходи учења:

1. Објашњава начине живота становништва у животној средини.
2. Објашњава просторни размјештај становништва на Земљи и утицај различитих чинилаца на природно и механичко кретање становништва.
3. Анализира типове и мјере спровођења различитих популационих политика.
4. Приказује и објашњава важност саобраћаја, саобраћајне повезаности, понаша се у складу са саобраћајним правилима.

ОСНОВНИ НИВО	СРЕДЊИ НИВО	НАПРЕДНИ НИВО
Ученик:		
1.а. Идентификује природне и друштвене факторе за насељавање. 1.б. Разликује животна окружења/крајолик руралних и урбаних насеља.	1.а. Утврђује критеријуме којима се дијеле насеља на рурална и урбана. 1.б. Објашњава разлоге ширења градова и раста броја становника у градовима. 1.в. Објашњава утицај урбанизације на размјештај становништва.	1.а. Издваја факторе који утичу на стандард становништва те на привредни и друштвени развој. 1.б. Утврђује утицај природно-географских и друштвено-географских фактора на изглед и функције насеља те начин и квалитет живота у њима.
2.а. Разликује екумену од анекумене. 2.б. Дефинише природно и просторно кретање становништва.	2.а. Рангира факторе који одређују анекуменске просторе и оне који су најпривлачнији за насељеност. 2.б. Објашњава историјске и савремене узроке и посљедице динамике - природног и просторног кретања становништва на Земљи.	2.а. Категоризује густину насељености. 2.б. Користи бројчане податке за израчунавање густине насељености и природног кретања становништва.
4.а. Објашњава карактеристике различитих врста саобраћаја.	4.а. Објашњава важност саобраћаја и саобраћајне повезаности за друштвено-економски развој.	4.а. Процјењује квалитет живљења кроз развијеност саобраћаја.

3. Компонента: Политичко-географске одлике савременог свијета

Исходи учења:

1. Објашњава утицај појединца, идеја и догађаја на развој друштва у прошлости и садашњости.
2. Објашњава како различити политички системи утичу на економски развој.
3. Објашњава карактеристике различитих политичких система у отаџбини и у свијету.

ОСНОВНИ НИВО	СРЕДЊИ НИВО	НАПРЕДНИ НИВО
Ученик:		
1.а. Наводи важне личности из прошлости које су утицале на развој друштва (нпр. географска открића).	1.а. Издваја догађаје и научна достигнућа која су утицала на развој друштва.	1.а. Ставља у везу дјеловање истакнутих појединаца, идеја и догађаја и њихов утицај на развој друштва.
2.а. Познаје појмове из политичког система и привредног развоја.	2.а. Разликује дјеловање локалне и државне власти на привредни развој.	2.а. Препознаје везу између политичког система и економског развоја.
3.а. Препознаје појмове локалне власти и државне власти.	3.а. Наводи носиоце власти на локалном и на државном нивоу.	3.а. Препознаје различите политичке системе у свијету.

ОБЛАСТ 3: ГЕОГРАФИЈА, ПРИВРЕДА И ЖИВОТНА СРЕДИНА

1. Компонента: Природни ресурси и енергетска ефикасност

Исходи учења:

1. Разликује физичке и хемијске промјене материје у природној средини.
2. Анализира обновљиве и необновљиве изворе енергије на Земљи.
3. Објашњава значај енергије и анализира рационално коришћење енергетских ресурса у складу са очувањем природе.

ОСНОВНИ НИВО	СРЕДЊИ НИВО	НАПРЕДНИ НИВО
Ученик:		
1.а. Наводи природне ресурсе. 1.б. Препознаје важност природних ресурса и сировина.	1.а. Објашњава узроке и посљедице физичких и хемијских промјена материје у природној средини. 1.б. Објашњава дјеловање вода на рељеф (корозија, денудација, ерозија, дерозија...).	1.а. Објашњава природне појаве и процесе и промјене њиховог међусобног дјеловања. 1.б. Разликује физичке и хемијске промјене материје у природној средини изводећи експерименте.
2.а. Разликује обновљиве и необновљиве изворе енергије.	2.а. Упореджује еколошки најприхватљивије обновљиве и необновљиве изворе енергије с аспекта њиховог утицаја на животну средину.	2.а. Издваја предности и недостатке обновљивих и необновљивих извора енергије.

3.a. Разликује изворе и начине коришћења енергије.	3.a. Објашњава важност одрживе употребе природних ресурса као предуслова за одрживи развој животне средине и подизање квалитета живота у њој.	3.a. Анализира начине коришћења произведене енергије (превоз, стамбена и индустријска употреба, извоз и сл.).
3.b. Издваја начине рационалног коришћења енергената.		3.b. Класификује начине управљања природним ресурсима.

2. Компонента: Географско-информационе технологије

Исходи учења:

1. Анализира различите изворе информација при рјешавању проблема.
2. Користи информационо-комуникационе технологије у различитим облицима теренске наставе.

ОСНОВНИ НИВО	СРЕДЊИ НИВО	НАПРЕДНИ НИВО
Ученик:		
1.a. Препознаје различите изворе информација (фотографије, филм, графичке и табеларне приказе).	1.a. Користи различите информације као алате за разумијевање географског простора.	1.a. Објашњава значај различитих врста информација у географији.
		1.b. Сажима различите врсте информација при рјешавању проблема.
2.a. Препознаје основне ИКТ (информационо-комуникационе технологије) алате који се користе у теренској настави.	2.a. Препознаје важност употребе ИКТ (информационо-комуникационе технологије) у извођењу теренске наставе.	2.a. Користи основне ИКТ (информационо-комуникационе технологије) алате у теренској настави (Google maps, GPS).

3. Компонента: Одрживи развој

Исходи учења:

1. Уочава важност очувања природних богатстава и културне баштине.
2. Анализира економски развој друштва повезујући га са активностима заштите животне средине.
3. Доводи у везу технолошки напредак и бројност популације са трансформацијом природне средине.
4. Предлаже мјере унапређења заштите животне средине.

ОСНОВНИ НИВО	СРЕДЊИ НИВО	НАПРЕДНИ НИВО
Ученик:		
1.a. Дефинише појмове природна и културна баштина.	1.a. Разликује природну од културне баштине и важност њиховог очувања.	1.a. Рангира нивое заштите природне и културне баштине.

2.a. Препознаје утицај економског развоја на заштиту животне средине.	2.a. Објашњава утицај степена економског развоја на заштиту животне средине.	2.a. Аргументује утицај степена економског развоја на заштиту животне средине.
3.a. Препознаје утицај технолошког напретка на промјене у природној средини.	3.a. Објашњава како технолошки напредак и промјена броја становника утиче на промјене у природној и географској средини.	3.a. Открива позитивне и негативне ефекте технолошког напретка на трансформацију природне и географске средине.
4.a. Објашњава мјере и акције које се предузимају како би се заштитила животна средина.	4.a. Ставља у везу одређене мјере заштите и њихов учинак на животну средину. 4.б. Објашњава различите начине управљања отпадом, те утицај на животну средину.	4.a. Предлаже различите мјере за унапређење заштите животне средине.

ОБЛАСТ 4: РЕГИОНАЛНА ГЕОГРАФИЈА

3. Компонента: Географија Босне и Херцеговине

Исходи учења:

1. Анализира историјски и територијални развој државе Босне и Херцеговине.
2. Разликује природно-географска и друштвено-географска обиљежја Босне и Херцеговине.
3. Анализира везе између Босне и Херцеговине и међународних интеграција.
4. Објашњава природно-географска и друштвено-географска обиљежја сусједних земаља.

ОСНОВНИ НИВО	СРЕДЊИ НИВО	НАПРЕДНИ НИВО
Ученик:		
1.a. Означава границе Босне и Херцеговине на слијепој карти.	1.a. Описује границе Босне и Херцеговине користећи топониме.	1.a. Истражује историјско-територијални развој Босне и Херцеговине.
2.a. Разликује основне типове рељефа Босне и Херцеговине. 2.б. Наводи основне одлике климе и биљних и животињских заједница у Босни и Херцеговини. 2.в. Класификује типове вода Босне и Херцеговине. 2.г. Описује опште одлике становништва Босне и Херцеговине. 2.д. Разликује градска и сеоска насеља Босне и Херцеговине.	2.a. Показује просторну распоређеност најзначајнијих рељефних облика. 2.б. Повезује биљне и животињске заједнице са одговарајућим типовима климе. 2.в. Сврстава најзначајније ријеке у морске сливове. 2.г. Набраја природно-географске и друштвено-географске услове за распоређеност и густину насељености.	2.a. Објашњава утицај типова рељефа на начин живота и развој одређених људских дјелатности. 2.б. Објашњава утицај појединих типова климе на људске активности и развој пољопривреде. 2.в. Описује основне одлике ријечних токова. 2.г. Објашњава структуру становништва Босне и Херцеговине.

2.ђ. Наводи привредне гране Босне и Херцеговине.	2.д. Објашњава географски положај, културни и јавни живот највећих урбаних центара отаџбине. 2.ђ. Препознаје улогу појединих привредних дјелатности у друштвеном развоју Босне и Херцеговине.	2.д. Упоредије друштвене прилике у градским и сеоским насељима у Босни и Херцеговини. 2.ђ. Анализира видове саобраћаја и типове туризма у Босни и Херцеговини.
4.а. Именује сусједне државе са којима граничи Босна и Херцеговина. 4.б. Препознаје природно-географске одлике сусједних земаља. 4.в. Издаја структуру становништва и развијеност привредних грана сусједних земаља.	4.а. Објашњава границе са сусједним државама уз помоћ карте. 4.б. Разликује типове граница Босне и Херцеговине са сусједним државама. 4.в. Описује природно-географске одлике служећи се картом. 4.г. Поређи структуру становништва и развијеност привредних грана сусједних земаља.	4.а. Повезује природно-географске одлике сусједних земаља са сличним у Босни и Херцеговини. 4.б. Повезује структуру становништва и развијеност привредних грана сусједних земаља и Босне и Херцеговине.

СТАНДАРДИ УЧЕНИЧКИХ ПОСТИГНУЋА ЗА ГЕОГРАФИЈУ, КРАЈ ДЕВЕТОГОДИШЊЕГ ВАСПИТАЊА И ОБРАЗОВАЊА

ОБЛАСТ 1: ЗЕМЉА У СВЕМИРУ КАО ПРОСТОР ЖИВЉЕЊА

1. Компонента: Природни процеси и појаве

Исходи учења:

1. Анализира природне процесе и појаве и њихово међусобно дјеловање користећи се географском терминологијом.
2. Објашњава природне појаве помоћу експеримената.
3. Сналази се у простору и времену користећи картографска помагала и савремена средства за оријентацију.
4. Објашњава повезаност физичких, хемијских и биолошких промјена у географској средини.

ОСНОВНИ НИВО	СРЕДЊИ НИВО	НАПРЕДНИ НИВО
Ученик:		
1.а. Разликује елементе рељефа на неком географском простору. 1.б. Објашњава природне појаве и процесе на одређеном простору. 1.в. Упоредује природно-географске одлике (рељеф, клима, хидрографија) на изабраним географским просторима (мјеста/регије).	1.а. Упоредује географске процесе и појаве на основу карактеристичних својстава. 1.б. Издваја различите типове рељефа по времену и начину постанка, морфологији и надморској висини. 1.в. Рангира утицаје климатских фактора на обиљежја климе на изабраним географским просторима (мјеста/регије). 1.г. Упоредује ријечне сливове, ријечне системе, ријечне режиме и потенцијал вода.	1.а. Објашњава географске законитости природних процеса и појава и њихов настанак. 1.б. Тумачи узрочно-посљедичне везе појава и процеса у атмосфери. 1.в. Повезује временску и просторну димензију у објашњењу атмосферских појава и процеса који су везани за неко мјесто/регију. 1.д. Открива утицај природно-географских фактора на формирање хидрографије на одређеном простору.
2.а. Разликује основне методе (начине) географских истраживања при објашњавању природних појава и процеса.	2.а. Користи географске податке (текстови, фотографије, модели, анимације, симулације, бројке, графикони, табеле, дијаграми и карте) као алат при објашњавању природних појава и процеса на географском простору.	2.а. Комбинује различите методе географских истраживања при објашњавању природних појава и процеса на неком географском простору.
*Цијели исход се налази у Области 1, компоненти 3.		

4.a. Објашњава утицај рељефа, климе и хидрографије на развој живог свијета на географском простору.	4.a. Повезује одлике типова земљишта на Земљи с разноврсношћу живог свијета у биогеографским областима на Земљи.	4.a. Објашњава како промјене карактеристика земљишта, климе или воденог режима утичу на живи свијет на изабраним географским регијама.
2. Компонента: Структура и функционална повезаност природне и географске средине Исходи учења: 1. Тумачи повезаност и зависност између геогених и антропогених обиљежја Земље. 2. Планира и спроводи активности којима истражује важност географског простора. 3. Објашњава функционалне промјене у животној средини повезујући их с промјенама годишњих доба. 4. Анализира повезаност природно-географских процеса утврђујући постојање варијабилности живих бића на Земљи.		
ОСНОВНИ НИВО	СРЕДЊИ НИВО	НАПРЕДНИ НИВО
Ученик:		
1.a. Наводи примјере интеракције природе и човјека на географском простору (мјесто/регија).	1.a. Процјењује улогу природних појава и процеса у обликовању географског простора. 1.b. Анализира учинке које људске активности, попут саобраћаја, индустрије, урбанизације, имају на географски простор (на природне појаве и процесе).	1.a. Процјењује различите природно-географске одлике географског простора (рељеф, клима, вода) и њихов утицај на људски живот и људске дјелатности. 1.b. Прогнозира могуће посљедице промјене климе на изглед и живот на неком простору.
2.a. Користи различите врсте географских информација (теренско истраживање, фотографија, текст, карта, статистички подаци, филм, дијаграм) при објашњавању географског простора.	2.a. Упореджује различите географске просторе користећи фотографије, карте, моделе, дијаграме, цртеже, теренско истраживање.	2.a. Објашњава међусобну повезаност географских простора користећи се фотографијама, картама, моделима, дијаграмима, цртежима, планирајући теренско истраживање.
3.a. Наводи како се временске прилике мијењају с годишњим добрима и географским положајем мјеста на примјерима.	3.a. Упореджује промјене временских прилика с промјенама годишњих доба и географског положаја.	3.a. Процјењује како се временске прилике мијењају с годишњим добрима и географским положајем мјеста на конкретним примјерима.
4.a. Илуструје како промјењивост одлика геосфере утиче на разноврсност живих бића на Земљи.	4.a. Рангира утицај природно-географских процеса на разноврсност живих бића на Земљи.	4.a. Анализира како промјењивост природно-географских процеса утиче на разноврсност живих бића на Земљи.

3. Компонента: Приказивање Земљине површине**Исходи учења:**

1. Користи се различитим начинима сналажења и оријентације на Земљи као простору живљења.
2. Користи се различитим инструментима за временско сналажење и сналажење у простору.
3. Тумачи географске елементе и садржај на карти и на глобусу.

ОСНОВНИ НИВО	СРЕДЊИ НИВО	НАПРЕДНИ НИВО
Ученик:		
1.а. Користи топографску карту приликом оријентисања у простору.	1.а. Користи GPS, компас, азимут приликом оријентисања у неком простору.	1.а. Користи GPS, компас, азимут приликом оријентисања на неком простору, процјењујући њихове предности и недостатке.
2.а. Разликује локално од зоналног времена користећи се картама.	2.а. Користи географска помагала/инструменте (карте, компас) за оријентацију и добијање географских података о простору.	2.а. Израчунава разлике зоналног времена између мјеста смјештених у различитим временским зонама користећи се различитим помагалима/инструментима.
3.а. Препознаје одлике топографске и тематске карте. 3.б. Препознаје географске објекте на топографским картама приликом оријентисања. 3.в. Користи картографске податке као алат за разумијевање простора.	3.а. Користи различите технике за представљање географских елемената одређеног простора (цртање панорамске слике, тематске карте, пресликавање, мјерење, мултимедија).	3.а. Анализира картографске податке с циљем разумијевања одређеног географског простора.

ОБЛАСТ 2: ДРУШТВЕНО-ГЕОГРАФСКИ ПРОЦЕСИ И ПОЈАВЕ

1. Компонента: Демографски развој и глобализација

Исходи учења:

1. Разликује структуру становништва (биолошку, расну, језичку, религијску, националну, образовну и економску).
2. Анализира како различита структура становништва утиче на развој завичаја, отаџбине и свијета.
3. Утврђује како појединци, групе, народи и нације утичу на глобалне односе, догађаје и промјене.

ОСНОВНИ НИВО	СРЕДЊИ НИВО	НАПРЕДНИ НИВО
Ученик:		
1.а. Објашњава структуру становништва уз помоћ тематских карата и графичких приказа.	1.а. Објашњава утицај природно-географских и друштвено-географских фактора на структуру становништва неког географског простора. 1.б. Издваја највеће свјетске религије, језичке и вјерске групе те одређује њихову просторну распоређеност.	1.а. Истражује утицај промјена одређене структуре становништва на квалитет живота становништва.
2.а. Повезује демографску слику становништва са привредним развојем одређеног географског простора.	2.а. Рангира структуру становништва по утицају на привредни развој неког географског простора (државе).	2.а. Разликује степен привредног развоја неког географског простора (државе) кроз економску структуру становништва.
3.а. Објашњава појам глобализације. 3.б. Издваја културно-цивилизацијске кругове и њихов утицај на глобалне односе, догађаје и промјене.	3.а. Објашњава утицај држава, политичких, војних и економских савеза на глобалне односе у свијету. 3.б. Утврђује важност дјеловања (УН, УНИЦЕФ-а и осталих организација) које дјелују на глобалном нивоу.	3.а. Објашњава важност образовања и научно-технолошког развоја у очувању културног идентитета и напретка на глобалном нивоу.

2. Компонента: Становништво и животно окружење

Исходи учења:

1. Објашњава начине живота становништва у животној средини.
2. Објашњава просторну распоређеност становништва на Земљи и утицај различитих фактора на природно и механичко кретање становништва.
3. Анализира типове и мјере спровођења различитих популационих политика.
4. Приказује и објашњава важност саобраћаја, саобраћајне повезаности, понаша се у складу са саобраћајним правилима.

ОСНОВНИ НИВО	СРЕДЊИ НИВО	НАПРЕДНИ НИВО
Ученик:		
1.а. Објашњава природно-географске и друштвено-географске факторе који су утицали на изглед и функције насеља. 1.б. Објашњава културу, обичаје, начин и квалитет живљења становништва.	1.а. Издваја факторе који директно утичу на преобликовање животне средине. 1.б. Анализира утицај урбанизације на промјене у животној средини.	1.а. Анализира промјене начина живота у свијету и Босне и Херцеговине кроз историју. 1.б. Истражује факторе који мијењају животни стандард становништва. 1.в. Предлаже мјере које доводе до побољшања начина живота. 1.г. Процјењује просторну структуру насеља, начин и квалитет живота у њима.
2.а. Објашњава просторну распоређеност становништва. 2.б. Издваја факторе који утичу на промјене природног и механичког кретања.	2.а. Рангира факторе који одређују густину насељености. 2.б. Објашњава узрочно-последичну везу густине насељености, динамике кретања становништва и привредног развоја.	2.а. Процјењује утицај привредног развоја на динамику кретања становништва. 2.б. Анализира факторе који утичу на природно и механичко кретање становништва.
3.а. Објашњава појам популационе политике.	3.а. Објашњава утицај популационе политике на привредни развој.	3.а. Упоредиће ефекте популационих политика између држава на датим примјерима.
4.а. Објашњава утицај саобраћаја на развој привреде. 4.б. Препознаје важност саобраћаја у савременим токовима транспорта, привредног развоја и географског простора.	4.а. Анализира утицај саобраћаја на развој привредних грана. 4.б. Утврђује како саобраћајни фактори утичу на развој привреде и сектор дјелатности као и на цјелокупни друштвени развој.	4.а. Анализира стање саобраћајне повезаности и утицај на свеукупни развој. 4.б. Предлаже мјере побољшања саобраћајне повезаности које би позитивно утицале на привредни и друштвени развој.

3. Компонента: Политичко-географске одлике савременог свијета**Исходи учења:**

1. Објашњава утицај појединца, идеја и догађаја на развој друштва у прошлости и садашњости.
2. Објашњава како различити политички системи утичу на економски развој.
3. Објашњава карактеристике различитих политичких система у отаџбини и свијету.

ОСНОВНИ НИВО	СРЕДЊИ НИВО	НАПРЕДНИ НИВО
Ученик:		
1.а. Упоређује догађаје (особе, идеје) из прошлости који су утицали на развој друштва.	1.а. Објашњава како су личности из прошлости имале директан утицај на друштвени развој.	1.а. Анализира стања у друштву и промјене које су настале у свијету дјеловањем појединаца, догађаја и идеја.
2.а. Препознаје утицај политичких система на економски развој.	2.а. Објашњава везу између политичких система и развоја економије.	2.а. Упоређује различите политичке системе и њихов утицај на привредни развој и квалитет живота.
3.а. Наводи различите политичке системе.	3.а. Објашњава предности и недостатке одређених политичких система.	3.а. Упоређује политичке системе и квалитет живота становништва. 3.б. Предлаже мјере побољшања различитих нивоа власти за квалитетнији привредни развој.

ОБЛАСТ 3: ГЕОГРАФИЈА, ПРИВРЕДА И ЖИВОТНА СРЕДИНА**1. Компонента: Природни ресурси и енергетска ефикасност****Исходи учења:**

1. Разликује физичке и хемијске промјене материје у природној средини.
2. Анализира обновљиве и необновљиве изворе енергије на Земљи.
3. Објашњава значај енергије и анализира рационално коришћење енергетских ресурса у складу са очувањем природе.

ОСНОВНИ НИВО	СРЕДЊИ НИВО	НАПРЕДНИ НИВО
Ученик:		
1.а. Разликује промјене које настају дјеловањем физичких и хемијских процеса у природној средини.	1.а. Утврђује узроке настанка физичких и хемијских промјена у природној средини.	1.а. Истражује узроке и посљедице физичких и хемијских процеса у природној средини.
2.а. Утврђује просторну распрострањеност обновљивих и необновљивих извора енергије.	2.а. Истражује о распрострањености обновљивих и необновљивих извора енергије представљајући их картографски.	2.а. Упоређује предности и недостатке обновљивих и необновљивих извора енергије.

	2.б. Утврђује степен коришћења обновљивих и еколошки оправданих извора енергије.	2.б. Објашњава корисне и штетне ефекте обновљивих и необновљивих извора енергије на животну средину на Земљи.
3.а. Објашњава начине управљања, очувања и одрживог коришћења природних ресурса.	3.а. Упореджује начине управљања, очувања и одрживог коришћења природних ресурса. 3.б. Упореджује енергетске потенцијале кроз њихову доступност.	3.а. Објашњава утицај стратегија о рационалној и одрживој производњи и коришћењу енергетских ресурса на одрживи развој. 3.б. Анализира начине управљања, очувања и рационалног коришћења природних ресурса.
2. Компонента: Географско-информационе технологије Исходи учења: 1. Анализира различите изворе информација при рјешавању проблема. 2. Користи информационо-комуникационе технологије у различитим облицима теренске наставе.		
ОСНОВНИ НИВО	СРЕДЊИ НИВО	НАПРЕДНИ НИВО
Ученик:		
1.а. Препознаје различите изворе информација при објашњавању одређених тема.	1.а. Разликује поуздане од непоузданих информација при рјешавању проблема.	1.а. Критички се односи према различитим изворима информација у истраживању различитих географских тема (локалном, регионалном, националном и глобалном нивоу).
2.а. Разликује информационо-комуникационе технологије и алате који се користе у теренској настави.	2.а. Објашњава важност коришћења информационо-комуникационих технологија при извођењу теренске наставе.	2.а. Користи информационо-комуникационе технологије у извођењу различитих облика теренске наставе.

3. Компонента: **Одрживи развој**

Исходи учења:

1. Уочава важност очувања природних богатстава и културне баштине.
2. Анализира економски развој друштва повезујући га са активностима заштите животне средине.
3. Доводи у везу технолошки напредак и бројност популације с трансформацијом природне средине.
4. Предлаже мјере унапређења заштите животне средине.

ОСНОВНИ НИВО	СРЕДЊИ НИВО	НАПРЕДНИ НИВО
Ученик:		
1.а. Утврђује важност очувања природних богатстава и културне баштине.	1.а. Објашњава важност очувања природне и културне баштине Босне и Херцеговине.	1.а. Анализира критеријуме за заштиту и очување природне и културне баштине. 1.б. Предлаже мјере заштите и промоције културне баштине као ресурса за привредни развој.
2.а. Објашњава како степен економског развоја утиче на активности одрживог управљања, очувања и заштите животне средине.	2.а. Упоређује економску развијеност држава и активности које спроводе на управљању, очувању и заштити животне средине.	2.а. Процјењује важност очувања животне средине као предуслова за економски развој.
3.а. Описује промјене природне средине као посљедице технолошког напретка и велике густине насељености неког простора.	3.а. Упоређује промјене у природној средини као посљедице технолошког напретка и велике густине насељености неког простора.	3.а. Процјењује промјене у природној средини као посљедице технолошког напретка и велике густине насељености неког простора.
4.а. Наводи стратегије управљања, очувања и одрживог коришћења природних ресурса. 4.б. Објашњава различите начине управљања отпадом те утицај на животну средину у појединим државама.	4.а. Предлаже акције како би се заштитила, санирала и унаприједила животна средина. 4.б. Упоређује различите начине управљања отпадом, те утицај на животну средину у појединим државама.	4.а. Спроводи активности на санирању, заштити и унапређењу животне средине.

ОБЛАСТ 4: РЕГИОНАЛНА ГЕОГРАФИЈА

1. Компонента: Европски континент

Исходи учења:

1. Анализира географски положај и границе Европе и упоређује њену величину с другим континентима.
2. Објашњава природно-географске и друштвено-географске одлике Европе.
3. Анализира повезаност географских регија Европе.
4. Објашњава улогу Европске уније у процесу уједињења Европе.

ОСНОВНИ НИВО	СРЕДЊИ НИВО	НАПРЕДНИ НИВО
Ученик:		
1.а. Одређује границе Европе на карти. 1.б. Упоређује величину Европе са другим континентима на карти.	1.а. Анализира географски положај Европе са природног и друштвеног аспекта.	1.а. Истражује савремену повезаност Европе са некадашњим колонијама европских држава.
2.а. Објашњава геолошку грађу и морфогенезу рељефа Европе. 2.б. Класификује ријечне сликове, системе, режиме те потенцијал вода Европе. 2.в. Анализира демографске одлике Европе. 2.г. Препознаје утицај културно-цивилизацијских кругова на изглед и просторну распоређеност насеља Европе. 2.д. Објашњава степен развијености привреде кроз секторе дјелатности.	2.а. Упоређују рељефне цјелине држава Европе. 2.б. Објашњава утицај климатских фактора на распоређеност типова климе, биљног и животињског свијета и тла Европе те њихов утицај на развој пољопривреде и туризма. 2.в. Упоређује хидрографију држава Европе. 2.г. Упоређује демографске одлике и показатеље квалитета живота (животни вијек, морталитет дјеце и мајки, стопе писмености, квалитет исхране, БДП по глави становника и др.) држава Европе. 2.д. Упоређује насеља у државама Европе по изгледу, функцијама и начину живота у њима.	2.а. Истражује утицај рељефа на привредни развој. 2.б. Испитује утицај климе на распоређеност становништва и развој привредних дјелатности. 2.в. Процјењује значај вода држава Европе. 2.г. Истражује актуелне демографске проблеме у државама Европе. 2.д. Истражује проблеме насеља Европе и квалитет живота у њима. 2.ђ. Упоређује привредни развој држава Европе и факторе који утичу на исте. 2.е. Анализира привредне токове и развој привредних грана у Европи.
3.а. Наводи критеријуме за регионализацију европског континента. 3.б. Дефинише елементе који одређују географску регију.	3.а. Објашњава просторну обухватност и географски положај и значај регија Европе. 3.б. Издваја регионалне идентитете.	3.а. Утврђује разлике између географских регија кроз типичне крајолике.

4.a. Описује настанак и развој Европске уније. 4.б. Утврђује редослијед приступања чланица Европске уније и њихов значај.	4.a. Анализира разлоге и узроке настанка Европске уније. 4.б. Објашњава политику, активности и критеријуме за улазак у Европске уније. 4.в. Разликује остале европске интеграције и организације (EFTA, CEFTA...) те њихов значај и подручје дјеловања.	4.a. Истражује улогу Европске уније у процесу интеграције Европе. 4.б. Објашњава улогу Европске уније у економском развоју Европе. 4.в. Истражује разлоге и услове ширења Европске уније.
--	---	---

2. Компонента: Ваневропски континенти

Исходи учења:

1. Објашњава географски положај, величину и границе ваневропских континената.
2. Анализира физичко-географске карактеристике ваневропских континената.
3. Уочава сличности и разлике у друштвено-економском развоју ваневропских континената.
4. Објашњава посљедице колонијалне зависности појединих ваневропских континената.

ОСНОВНИ НИВО	СРЕДЊИ НИВО	НАПРЕДНИ НИВО
Ученик:		
1.a. Дефинише границе ваневропских континената и њихових географских регија на карти. 1.б. Наводи величине ваневропских континената упоређујући их на карти.	1.a. Издваја шта дефинише географски положај ваневропских континената.	1.a. Анализира географски положај ваневропских континената са природног и друштвеног аспекта.
2.a. Објашњава геолошку грађу и морфогенезу рељефа ваневропских континената. 2.б. Објашњава утицај климатских фактора на распоређеност типова климе, биљног и животињског свијета и тла ваневропских континената те њихов утицај на развој пољопривреде и туризма. 2.в. Класификује ријечне сликове, системе, режиме те потенцијал вода ваневропских континената.	2.a. Упоређују рељефне цјелине као факторе демографског и привредног развоја. 2.б. Утврђује узрочно-посљедичне везе климатских фактора, распоређеност типова климе, биљног и животињског свијета и тла ваневропских континената. 2.в. Анализира хидрографске одлике ваневропских континената.	2.a. Испитује међузависност одређених физичко-географских процеса и појава на ваневропским континентима. 2.б. Испитује утицај климе на распоређеност становништва и развој привредних дјелатности. 2.в. Процјењује значај вода држава ваневропских континената.

3.а. Објашњава демографске одлике ваневропских континената. 3.б. Препознаје утицај културно-цивилизацијских кругова на изглед и просторну распоређеност насеља ваневропских континената. 3.в. Наводи факторе који утичу на економски развој ваневропских континената.	3.а. Упоређује демографске одлике и показатеље квалитета живота на ваневропским континентима. 3.б. Упоређује насеља у државама ваневропских континената по изгледу, функцији и начину живота у њима. 3.в. Објашњава узроке и посљедице различитог степена друштвено-економског развоја развијених земаља и земаља у развоју.	3.а. Истражује актуелне демографске проблеме у државама изван Европе. 3.б. Критички просуђује утицај промјена привредних токова на развој привредних дјелатности. 3.в. Анализира узроке и посљедице различитог степена друштвено-економског развоја развијених земаља и земаља у развоју.
4.а. Показује на карти путеве колонизације и посљедице истих. 4.б. Објашњава колонијална освајања и њихов развој кроз прошлост до данас.	4.а. Истражује колонијална освајања, везе колонија и колонизатора те њихов утицај на данашњи развој тих земаља.	4.а. Објашњава савремену повезаност некадашњих колонија и колонизатора (политичке, економске, културне и други видови сарадње). 4.б. Анализира промјене граница ваневропских континената кроз историју.

3. Компонента: Географија Босне и Херцеговине

Исходи учења:

1. Анализира историјски и територијални развој државе Босне и Херцеговине.
2. Разликује природно-географска и друштвено-географска обиљежја Босне и Херцеговине.
3. Анализира везе између Босне и Херцеговине и међународних интеграција.
4. Објашњава природно-географска и друштвено-географска обиљежја сусједних земаља.

ОСНОВНИ НИВО	СРЕДЊИ НИВО	НАПРЕДНИ НИВО
Ученик:		
1.а. Описује историјско-територијални развој Босне и Херцеговине.	1.а. Упоређује историјске границе Босне и Херцеговине са њеним данашњим границама.	1.а. Објашњава утицај историјских догађаја на територијални развој Босне и Херцеговине.
2.а. Објашњава начин постанка рељефа Босне и Херцеговине кроз геолошку прошлост.	2.а. Издваја рељефне облике по старости, начину постанка, морфологији и надморској висини.	2.а. Упоређује геоморфолошке регије кроз просторну обухватност и типове рељефа.
2.б. Разликује климатске елементе, одлике климе Босне и Херцеговине и њихову просторну обухватност.	2.б. Рангира утицај климатских фактора на распоређеност типова климе у Босни и Херцеговини.	2.б. Идентификује просторе на којима су климатски фактори и елементи ризични за урбанизацију и развој индустрије.

2.в. Разврстава хидрониме по начину постанка, физичким и хемијским особинама те њиховој распоређености. 2.г. Наводи основне одлике тла и биогеографских области Босне и Херцеговине. 2.д. Објашњава демографске одлике у Босни и Херцеговини. 2.ђ. Класификује насеља Босне и Херцеговине. 2.е. Објашњава привредни развој Босне и Херцеговине.	2.в. Упорјеђују ријечне сливове и ријечне системе са аспекта улоге и значаја за географски простор кроз који протиче. 2.г. Утврђује просторну распоређеност тла и биогеографских области Босне и Херцеговине. 2.д. Објашњава узроке и последице природног и просторног кретања становништва Босне и Херцеговине. 2.ђ. Издваја макрорегионалне и регионалне центре у Босни и Херцеговини. 2.е. Утврђује степен развијености привредних дјелатности у Босни и Херцеговини.	2.в. Процјењује значај вода Босне и Херцеговине. 2.г. Истражује значај тла, биљног и животињског свијета за развој привреде. 2.д. Анализира структуру становништва и демографске проблеме Босне и Херцеговине. 2.ђ. Истражује инфраструктурне проблеме насеља Босне и Херцеговине. 2.е. Упорјеђује привредни развој у Босни и Херцеговини са државама у регији и државама Европске уније.
3.а. Објашњава процес настанка Европске уније. 3.б. Наводи приступне услове земаља које желе да уђу у заједницу Европске уније.	3.а. Истражује процес развоја Европске уније и начине ширења заједнице. 3.б. Анализира тренутни статус Босне и Херцеговине у преговорима са Европском унијом и другим интеграцијама.	3.а. Дискутује о тренутном статусу Босне и Херцеговине у преговорима са Европском унијом и другим интеграцијама.
4.а. Наводи природно-географска обиљежја сусједних земаља. 4.б. Наводи друштвено-географска обиљежја сусједних земаља.	4.а. Дефинише утицај природних и друштвених фактора на развој становништва и насеља. 4.б. Открива утицај природних и друштвених фактора на развој и размјештај привреде и привредних дјелатности.	4.а. Ставља у корелацију природно-географске и друштвено-географске процесе и појаве сусједних земаља. 4.б. Процјењује утицај природних и друштвених фактора на развој и распоређеност привреде и привредних дјелатности.

СТАНДАРДИ УЧЕНИЧКИХ ПОСТИГНУЋА ЗА ГЕОГРАФИЈУ, КРАЈ СРЕДЊОШКОЛСКОГ ВАСПИТАЊА И ОБРАЗОВАЊА

ОБЛАСТ 1: ЗЕМЉА У СВЕМИРУ КАО ПРОСТОР ЖИВЉЕЊА

1. Компонента: Природни процеси и појаве

Исходи учења:

1. Анализира природне процесе и појаве и њихово међусобно дјеловање користећи се географском терминологијом.
2. Објашњава природне појаве помоћу експеримената.
3. Сналази се у простору и времену користећи картографска помагала и савремена средства за оријентацију.
4. Објашњава повезаност физичких, хемијских и биолошких промјена у географској средини.

ОСНОВНИ НИВО	СРЕДЊИ НИВО	НАПРЕДНИ НИВО
Ученик:		
1.а. Разликује ендегене процесе и облике на Земљи. 1.б. Објашњава теорију глобалне тектонике плоча и њихових граница. 1.в. Класификује стијене према настанку. 1.г. Објашњава атмосферске појаве и процесе и стање атмосфере.	1.а. Повезује Земљино кретање с природним појавама и процесима на Земљи. 1.б. Упорјеђује ендегене покрете и структуре елемената литосфере (бора, расједа и навлака, тектонских граба и хорстова). 1.в. Доводи у везу одређена својства стијена и њихову примјену у различитим гранама привреде. 1.г. Анализира климатску регионализацију на Земљи.	1.а. Преиспитује савремена сазнања о свемиру и његовом утицају на живот на Земљи. 1.б. Утврђује важност облика рељефа у Босни и Херцеговини и свијету на развој различитих грана привреде. 1.в. Испитује утицај климатских фактора и елемената на одређеном простору. 1.г. Израђује карте значајних налазишта природних ресурса наше земље.
2.а. Демонстрира процес настанка природних појава и процеса. 2.б. Израђује климатске дијаграме, табеле и графиконе на основу прикупљених података.	2.а. Доводи у везу узајамно дјеловање природних појава. 2.б. Испитује узајамно дјеловање природних процеса и појава уз помоћ клима дијаграма, графикана...	2.а. Предвиђа могуће посљедице дјеловања природних процеса и појава на одређени географски простор. 2.б. Изводи закључке на основу експеримената (евапорација, транспирација, продукција наноса, водни капацитет, хемијски оглед) о промјенама које настају усљед дјеловања природних процеса и појава.

**Цијели исход се налази у Области 1, компоненти 3.*

4.а. Објашњава основна обиљежја геолошких раздобља и настанак фосила. 4.б. Разликује егзогене (спољне) процесе и облике. 4.в. Разликује структуру и састав атмосфере описујући ефекат стаклене баште.	4.а. Појашњава дјеловање физичких, хемијских и биолошких процеса на развој рељефа и живог свијета кроз геолошка раздобља. 4.б. Анализира егзогене процесе (ерозију, падинске, флувијалне, морске, кршке, глацијалне и пустињске процесе и облике). идентификујући њихову распрострањеност на Земљи.	4.а. Тумачи геолошке и климатске промјене у различитим геолошким раздобљима. 4.б. Истражује о појму „антропоцен“ доносећи закључке. 4.в. Предвиђа посљедице људског дјеловања на рељеф, климу и биосферу на Земљи.
--	---	---

2. Компонента: Структура и функционална повезаност природне и географске средине

Исходи учења:

1. Тумачи повезаност и зависност између геогених и антропогених обиљежја Земље.
2. Планира и спроводи активности којима истражује важност географског простора.
3. Објашњава функционалне промјене у животној средини повезујући их с промјенама годишњих доба.
3. Анализира повезаност природно-географских процеса утврђујући постојање варијабилности живих бића на Земљи.

ОСНОВНИ НИВО	СРЕДЊИ НИВО	НАПРЕДНИ НИВО
Ученик:		
1.а. Објашњава економску искористивост земљишта. 1.б. Описује утицај човјека на рељеф, климу и воде (сјеча шуме, деградација тла...). 1.в. Процјењује повезаност густине насељености и развоја привреде са текућим водама и морима (литорализација).	1.а. Доводи у везу економски развој и утицај човјека на директне промјене у атмосфери и тлу. 1.б. Повезује распоређеност текућих вода и долина са насељеношћу, саобраћајем и привредом на примјерима из свијета и Босне и Херцеговине. 1.в. Дискутује о узроцима, посљедицама и начинима заштите од природних непогода.	1.а. Рашчлањује антропогене утицаје на природне процесе. 1.б. Истражује о просторима на Земљи који су измијењени дјеловањем људи. 1.в. Процјењује негативне и позитивне учинке изградње водних акумулација. 1.г. Предлаже мјере одрживог располагања водом.
2.а. Даје критички осврт о међусобној повезаности географских простора кроз планирање и истраживање.	2.а. Повезује савремени развој с различитим географским просторима анализирајући податке добијене истраживањем.	2.а. Анализира факторе који утичу на трансформацију природне у географску средину, служећи се истраживачким методама на неком географском простору.

3.a. Повезује узроке и посљедице кретања Сунца, Земље и Мјесеца са варијабилношћу живих бића на Земљи.	3.a. Износи претпоставку о климатским промјенама и њиховом утицају на трансформацију географских простора (ширење пустиња, кашњење монсуна, све чешћи и снажнији тропски циклони и сл.). 3.b. Утврди посљедице нагнутости Земљине осе на живот на Земљи.	3.a. Анализира утицај климатских модификатора на одређене климатске елементе. 3.b. Процјењује утицај климатских модификатора на одређеном географском простору. 3.v. Поткрепљује аргументима утицај човјека на промјене климе и глобално загријавање.
4.a. Објашњава улогу Сунчеве енергије на живот на Земљи и кружење воде у природи.	4.a. Анализира природно-географске процесе на Земљи и њихов утицај на жива бића на Земљи.	4.a. Процјењује посљедице, елементе и факторе природно- географских процеса (природне, друштвене и антропогене) на жива бића на Земљи.

3. Компонента: Приказивање Земљине површине

Исходи учења:

- Користи се различитим начинима сналажења и оријентације на Земљи као простору живљења.
- Користи се различитим инструментима за временско сналажење и сналажење у простору.
- Тумачи географске елементе и садржај на карти и глобусу.

ОСНОВНИ НИВО	СРЕДЊИ НИВО	НАПРЕДНИ НИВО
Ученик:		
1.a. Оријентише се помоћу небеских тијела, компаса и азимута те помоћу степенасте мреже на карти.	1.a. Користи савремена средства за оријентацију у кабинетској и теренској настави (сателитску навигацију, GPS, GIS, Google maps, интерактивне карте разних портала државних установа).	1.a. Комбинује примјену различитих инструмента за оријентацију на Земљиној површини.
2.a. Објашњава посљедице ротације Земље разликујући локално од зоналног времена. 2.b. Разликује врсте географских карата и методе израде карата.	2.a. Анализира свјетско појасно вријеме. 2.b. Користи („чита“) топографске карте и Google maps за временско сналажење и сналажење у простору.	2.a. Користи се географским информационим системом (GIS), 3Д моделовањем рељефа и глобалним позиционим системом (GPS) за временско сналажење и сналажење у простору.

3.a. Упореджује вјерност представљања Земљине површине на равни и на глобусу. 3.б. Објашњава методе премјеравања и снимања Земљине површине и њеног картографског представљања.	3.a. Израђује скице кретања по азимуту помоћу топографске карте. 3.б. Објашњава картографске пројекције према облику картографске мреже, према положају пола картографске мреже и према очуваним елементима вјерности (врстама деформације)	3.a. Користи картографске знаке за израду тематских карата на слијепим картама, анализирајући картографске пројекције. 3.б. Израђује картографске профиле, тематске карте, користећи се азимутом и топографским знаковима.
---	---	--

ОБЛАСТ 2: ДРУШТВЕНО-ГЕОГРАФСКИ ПРОЦЕСИ И ПОЈАВЕ

1. Компонента: Демографски развој и глобализација

Исходи учења:

- Разликује структуру становништва (биолошку, расну, језичку, религијску, националну, образовну и економску).
- Анализира како различите структуре становништва утичу на развој завичаја, отаџбине и свијета.
- Утврђује како појединци, групе, народи и нације утичу на глобалне односе, догађаје и промјене.

ОСНОВНИ НИВО	СРЕДЊИ НИВО	НАПРЕДНИ НИВО
Ученик:		
1.a. Објашњава промјене у структури становништва те узроке и посљедице истих. 1.б. Упореджује привредну структуру Босне и Херцеговине с осталим државама Европе.	1.a. Упореджује старосну и полну структуру у различитим дијеловима свијета и у Босне и Херцеговине. 1.б. Користи се дијаграмима при објашњавању различитих структура становништва. 1.в. Анализира распоређеност главних расних, вјерских и језичких група у свијету на тематским картама.	1.a. Анализира друштва и културе у различитим дијеловима свијета. 1.б. Истражује утицај природних и друштвених одлика географског простора на структуру становништва.
2.a. Разликује економске и социјалне показатеље (БДП, БНД, ХДИ). 2.б. Описује степен економског развоја Босне и Херцеговине упоређујући га с другим државама у регији.	2.a. Упореджује државе различитог степена развијености с демографским развојем. 2.б. Израђује дијаграме користећи податке и изворе при објашњавању привредног развоја завичаја, државе, свијета.	2.a. Анализира утицај различитих структура и динамике становништва на економски развој у различитим дијеловима свијета. 2.б. Критички просуђује о утицају друштва, економије и културе на развој завичаја, отаџбине и свијета.

2.в. Објашњава утицај демографских одлика на развој сектора дјелатности у одређеној држави.	2.в. Упоређује статистичке податке различитих држава те доводи у везу са економским развојем.	
3.а. Објашњава процес глобализације и настанак мултинационалних компанија. 3.б. Разликује економске интеграције и међународне организације у свијету (ЕУ, USMCA (НАФТА), MERCOSUR, CEFTA, ОПЕС, УН, СЗО, СТО). 3.в. Утврђује просторни распоред и значај економских интеграција и међународних организација у свјетској економији.	3.а. Објашњава међусобну повезаност различитих дјелатности (трговина, туризам, саобраћај, пољопривреда, индустрија) и глобализације. 3.б. Анализира улогу мултинационалних компанија у свјетској економији.	3.а. Предвиђа утицај глобализације на будуће глобалне односе и могуће догађаје у свијету (државе, економија). 3.б. Упоређује сопствени од осталих идентитета те образлаже вишеструкост идентитета појединца. 3.в. Процјењује улогу и утицај међународних организација на процес глобализације. (антиглобалистичке групе и покрети).

2. Компонента: Становништво и животна средина

Исходи учења:

- Објашњава начине живота становништва у животној средини.
- Објашњава просторну распоређеност становништва на Земљи и утицај различитих фактора на природно и механичко кретање становништва.
- Анализира типове и мјере спровођења различитих популационих политика.
- Приказује и објашњава важност саобраћаја, саобраћајне повезаности, понаша се у складу са саобраћајним правилима.

ОСНОВНИ НИВО	СРЕДЊИ НИВО	НАПРЕДНИ НИВО
Ученик:		
1.а. Рашчлањује савремену промјену простора и функцију руралног насеља (дерурализација, деаграризација, рурални егзодус). 1.б. Објашњава критеријуме за одређивање градских насеља тумачећи њихову примјену. 1.в. Објашњава стварање градске регије, гравитационе зоне градова и урбаних система.	1.а. Упоређује морфолошку, функционалну и социјалну функцију насеља у којем живи с осталим насељима у завичају и Босни и Херцеговини. 1.б. Истражује модално-функционалну организацију у Босни и Херцеговини и њен утицај на промјене у животној средини.	1.а. Процјењује могућности функционалног развоја насеља у складу с природним и друштвеним потенцијалима. 1.б. Истражује хијерархијску и функционалну структуру насеља у простору у којем живи.

	1.в. Анализира степен посљедица урбанизације у Босни и Херцеговини и у свијету.	
2.а. Објашњава распоређеност становништва и густину насељености. 2.б. Упоредије демографски развој с теоријом демографске транзиције. 2.в. Описује одреднице (показатеље) природног и просторног кретања становништва.	2.а. Истражује узроке и посљедице савремених миграција радне снаге. 2.б. Објашњава везу између степена економског развоја и типа општег или укупног кретања становништва.	2.а. Процјењује и прогнозира кретање становништва Босне и Херцеговине помоћу показатеља природног и просторног кретања. 2.б. Анализира узроке и посљедице просторне распоређености становништва у Босни и Херцеговини. 2.в. Анализира наталитет, морталитет, фертилитет, виталитет, природну промјену, коефицијент маскулинитета и феминитета помоћу табела, графичких приказа и географске карте.
3.а. Упоредије типове популационих политика у свијету и код нас.	3.а. Анализира мјере популационе политике у развијеним и слабије развијеним земљама.	3.а. Поткрепљује аргументима важност спровођења различитих популационих политика. 3.б. Предлаже могуће мјере демографске обнове.
4.а. Објашњава функцију и важност саобраћаја у економском повезивању свијета у прошлости и данас. 4.б. Објашњава међусобну зависност технолошког напретка и саобраћајне повезаности свијета.	4.а. Испитује повезаност саобраћаја и осталих привредних дјелатности. 4.б. Утврђује важност положаја саобраћаја на саобраћајну инфраструктуру Босне и Херцеговине.	4.а. Анализира функционалност саобраћајних система и саобраћајних мрежа у Босни и Херцеговини те у свијету. 4.б. Процјењује значај саобраћаја као предуслова за глобализацију.

3. Компонента: Политичко-географске одлике савременог свијета

Исходи учења:

1. Објашњава утицај појединца, идеја и догађаја на развој друштва у прошлости и у садашњости.
2. Објашњава како различити политички системи утичу на економски развој.
3. Објашњава карактеристике различитих политичких система у отаџбини и у свијету.

ОСНОВНИ НИВО	СРЕДЊИ НИВО	НАПРЕДНИ НИВО
Ученик:		
1.а. Објашњава значај индустријских револуција и научно-техничких достигнућа те њихов утицај на развој друштва. 1.б. Повезује дјеловање свјетских научника са технолошким развојем друштва.	1.а. Доводи у везу узроке и посљедице свјетских прекретница (кризна жаришта) у прошлости и у садашњости. 1.б. Упорјеђује друштвене промјене у прошлости користећи различите изворе.	1.а. Аргументује повезаност кључних догађаја и процеса на глобалном нивоу. 1.б. Расправља о актуелним догађајима у свијету и њиховом утицају на друштво.
2.а. Објашњава типове економија различитих политичких система. 2.б. Разликује државе свијета према степену развоја (некада „први, други и трећи свијет“, данас „сјевер и југ“, развијене, средње и слабије развијене економије).	2.а. Упорјеђује савремене велесиле према њиховој економској моћи анализирајући њихов утицај и интересе.	2.а. Даје критички осврт на различите политичке системе и с њима повезани економски развој. 2.б. Анализира савремену подјелу свијета на основу економских језгара.
3.а. Објашњава разлике између држава различитих територијално-политичких уређења.	3.а. Дискутује о међународно признатим, дјеломично признатим и непризнатим државама на примјерима из Европе и свијета.	3.а. Анализира нивое власти своје државе, њихове карактеристике те их упоређује с другим државама.

ОБЛАСТ 3: ГЕОГРАФИЈА, ПРИВРЕДА И ЖИВОТНА СРЕДИНА

1. Компонента: Природни ресурси и енергетска ефикасност

Исходи учења:

1. Разликује физичке и хемијске промјене материје у природној средини.
2. Анализира обновљиве и необновљиве изворе енергије на Земљи.
3. Објашњава значај енергије и анализира рационално коришћење енергетских ресурса у складу са очувањем природе.

ОСНОВНИ НИВО	СРЕДЊИ НИВО	НАПРЕДНИ НИВО
Ученик:		
1.а. Објашњава физичка и хемијска својства геокомпонената и геосфера.	1.а. Повезује међусобно дјеловање разних геосфера у оквиру геосистема као основа природе. 1.б. Повезује структуру материје с њеним физичким и хемијским својствима у геопростору.	1.а. Анализира промјене у природној средини настале као посљедица природних циклуса и антропогеног дјеловања.
2.а. Тумачи обновљиве и необновљиве изворе енергије с економским развојем. 2.б. Упоредије просторни распоред енергетских извора у свијету и у Босни и Херцеговини.	2.а. Упоредије дјеловање различитих облика енергије и њихов утицај на геоекологију. 2.б. Истражује утицај искоришћавања обновљивих и необновљивих извора енергије, повезујући их с економским развојем.	2.а. Критички просуђује квантитет и квалитет данашњих енергетских ресурса. 2.б. Предлаже рјешења о модернизацији производње, дистрибуције и акумулације енергије.
3.а. Процјењује начине трошења и рационалног коришћења енергетских извора на Земљи. 3.б. Упоредије производњу и потрошњу енергије у Босне и Херцеговине с појединим државама регије и Европе.	3.а. Истражује квантитет и квалитет енергетских ресурса те њихову потрошњу у модерном развоју.	3.а. Предлаже моделе за рационално коришћење и уштеду из обновљивих и необновљивих извора енергије.

2. Компонента: Географско-информационе технологије**Исходи учења:**

1. Анализира различите изворе информација при рјешавању проблема.
2. Користи информационо-комуникационе технологије у различитим облицима теренске наставе.

ОСНОВНИ НИВО	СРЕДЊИ НИВО	НАПРЕДНИ НИВО
Ученик:		
1.а. Упорјеђује изворе информација у рјешавању проблема. 1.б. Користи поуздане информације при објашњавању актуелних појава и процеса.	1.а. Процјењује значај вредновања извора и информација у рјешавању проблема. 1.б. Истражује поузданост информација и њихов утицај у свакодневном животу.	1.а. Аргументује важност поузданости информација при рјешавању проблема. 1.б. Користи информационо-комуникационе технологије у процесу вредновања информација.
2.а. Примјењује различите облике информационо-комуникационих технологија при извођењу теренске наставе.	2.а. Анализира функционалност примјене информационо-комуникационих технологија у теренској настави. 2.б. Презентује прикупљене и обрађене дигиталне податке представљене графичким приказима.	2.а. Користи различите информационо-комуникационе технологије за вредновање информација потребних приликом извођења теренске наставе. 2.б. Користи информационо-комуникационе технологије за креирање модела географског простора.

3. Компонента: Одрживи развој**Исходи учења:**

1. Уочава важност очувања природних богатстава и културне баштине.
2. Анализира економски развој друштва повезујући га са активностима заштите животне средине.
3. Доводи у везу технолошки напредак и бројност популације с трансформацијом природне средине.
4. Предлаже мјере унапређења заштите животне средине.

ОСНОВНИ НИВО	СРЕДЊИ НИВО	НАПРЕДНИ НИВО
Ученик:		
1.а. Аргументује о важности очувања природне и културне баштине.	1.а. Дискутује о вриједности културне и природне баштине.	1.а. Прогнозира посљедице неадекватне заштите природне и културне баштине.

		1.б. Предлаже modele унапређења заштите природне и културне баштине за cjелокупни развој.
2.а. Објашњава важност различитих екосистема за одрживи развој и заштиту животне средине.	2.а. Аргументује о утицају економских фактора на одрживи развој и заштиту животне средине.	2.а. Анализира економске факторе развоја са природним и друштвеним одликама простора и њихову међусобну повезаност.
3.а. Интерпретира о важности складног дјеловања човјека у трансформацији природне средине. 3.б. Објашњава карактеристике: паметни град, одрживи град и укључиви град разликујући њихову функцију.	3.а. Упоредује експанзивни раст становништва и бројних урбаних и еколошких проблема. 3.б. Утврђује каузалне односе и промјене природне равнотеже због дјеловања човјека.	3.а. Анализира актуелне посљедице антропогеног дјеловања на преображај природне средине. 3.б. Истражује утицај великих градитељских подухвата на животну средину и њихову одрживост (хидроцентрале, иригацијски простори, вјештачка острва, полдери).
4.а. Процјењује различите начине коришћења и збрињавања отпада с циљем заштите животне средине.	4.а. Испитује узроке загађења животне средине као посљедице модерног развоја друштва.	4.а. Израђује план пројекта заштите животне средине те их реализује.

ОБЛАСТ 4: РЕГИОНАЛНА ГЕОГРАФИЈА

1.Компонента: Европски континент

Исходи учења:

1. Анализира географски положај и границе Европе и упоређује њену величину с другим континентима.
2. Објашњава природно-географске и друштвено-географске одлике Европе.
3. Анализира повезаност географских регија Европе.
4. Објашњава улогу Европске уније у процесу уједињења Европе.

ОСНОВНИ НИВО	СРЕДЊИ НИВО	НАПРЕДНИ НИВО
Ученик:		
1.а. Објашњава појмовно-терминолошки систем регионалне географије као научне дисциплине. 1.б. Објашњава географски смјештај и утицај географског положаја на развијеност Европе.	1.а. Повезује утицај држава Европе на опште одлике економије и политику у свијету као посљедицу њиховог геополитичког положаја.	1.а. Анализира различите аспекте географског положаја Европе упоређујући геолошке, рељефне и биоклиматске цјелине.

1.в. Упореджује величину Европе с другим континентима.	1.б. Процјењује важност граница у савременим економско-политичким догађањима (глобализација).	1.б. Даје критички осврт на општу повезаност положаја и величине на развој географског простора.
2.а. Тумачи основне појмове природних и друштвених одлика Европе. 2.б. Упореджује основна обиљежја Европе и других географских простора у свијету.	2.а. Повезује природне и друштвене одлике Европе. 2.б. Објашњава међузависност Европе и ваневропских континената и доводи у везу друштвене, политичке и економске везе.	2.а. Прогнозира квалитет и квантитет природних и друштвених ресурса Европе.
3.а. Утврђује значај повезаности географских регија Европе. 3.б. Објашњава саобраћајни значај Европе с посебним освртом на укљученост Босне и Херцеговине у мрежу паневропских саобраћајних коридора.	3.а. Издваја регије у Европи на основу специфичних историјских, геополитичких, економских и културних одлика те њихов положај у Европи.	3.а. Даје критички осврт на нове аспекте регионализације Европе.
4.а. Утврђује историјски значај настанка Европске уније. 4.б. Објашњава савремени политички и економски значај Европске уније.	4.а. Процјењује утицај и везе Европске уније са ваневропским државама и интеграцијама (Аустралија, Кина, Јапан, НАФТА (USMCA) и др.). 4.б. Анализира организацију и циљеве Европске уније.	4.а. Истражује узрочно-последичне везе развоја Европске уније у различитим фазама. 4.б. Предвиђа развој Европске уније те њен однос према другим организацијама.

2. Компонента: Ваневропски континенти

Исходи учења:

1. Објашњава географски положај, величину и границе ваневропских континената.
2. Анализира физичко-географске карактеристике ваневропских континената.
3. Уочава сличности и разлике у друштвено-економском развоју ваневропских континената.
4. Објашњава посљедице колонијалне зависности појединих ваневропских континената.

ОСНОВНИ НИВО	СРЕДЊИ НИВО	НАПРЕДНИ НИВО
Ученик:		
1.а. Објашњава одлике природног и друштвеног положаја континената. 1.б. Утврђује компаративне вриједности основних величина континената.	1.а. Анализира просторну распоређеност континената. 1.б. Упорјеђује значај и односе географског положаја и економског развоја појединих континената.	1.а. Анализира позитивне и негативне аспекте положаја ваневропских континената. 1.б. Даје критички осврт процјењујући економски развој у савременим геополитичким кретањима.
2.а. Тумачи међусобну зависност одређених природних одлика на различитим географским просторима.	2.а. Упорјеђује природно-географске одлике континената. 2.б. Анализира природне одлике с настанком регија у свијету.	2.а. Аргументује значај утицаја природно-географских обиљежја на савремени економски развој континената. 2.б. Процјењује утицај природе на будућа демографска и економска дешавања (промјене климе, климатске миграције и сл.).
3.а. Објашњава основе демографске одлике и њихов утицај на економска и политичка збивања у свијету. 3.б. Утврђује значај динамике и распоређености становништва на савремене економске токове.	3.а. Упорјеђује демографске податке из различитих регија ваневропских континената. 3.б. Анализира обиљежја становништва (култура, религија, језик) на развој политичких и економских односа.	3.а. Предвиђа промјене бројних одредница становништва (број, распоређеност, динамика). 3.б. Прогнозира утицај броја становника на економске и политичке односе у блиској будућности.
4.а. Објашњава утицај и посљедице дјеловања колонизације и неоколонизације. 4.б. Утврђује повезаност некадашњих колонијалних сила и њихових колонија на културу, језик, религију, економију и сл.	4.а. Упорјеђује позитивне и негативне посљедице колонијализма и односе у доба деколонизације. 4.б. Анализира значај економије у неоколонијалном добу.	4.а. Поткрепљује доказима утицај колонијализма на економски развој у одређеним регијама. 4.б. Истражује развој бивших колонија успостављајући везу са некадашњим колонијалним силама (Commonwealth).

3. Компонента: Географија Босне и Херцеговине

Исходи учења:

1. Анализира историјски и територијални развој државе Босне и Херцеговине.
2. Разликује природно-географска и друштвено-географска обиљежја Босне и Херцеговине.
3. Анализира везе између Босне и Херцеговине и међународних интеграција.
4. Објашњава природно-географска и друштвено-географска обиљежја сусједних земаља.

ОСНОВНИ НИВО	СРЕДЊИ НИВО	НАПРЕДНИ НИВО
Ученик:		
1.а. Објашњава развој територија Босне и Херцеговине кроз историју.	1.а. Упоређује територијални развој Босне и Херцеговине са осталим државама у регији.	1.а. Даје критички осврт на територијални развој Босне и Херцеговине анализирајући унутрашње и спољне факторе кроз историју.
2.а. Објашњава природна и друштвена обиљежја Босне и Херцеговине. 2.б. Тумачи промјене друштвених обиљежја у Босне и Херцеговине.	2.а. Упоређује значај и утицај природне основе на друштвене и економске одлике. 2.б. Анализира међусобно дјеловање елемената природне средине.	2.а. Истражује о повезаности природних ресурса и економског развоја Босне и Херцеговине. 2.б. Процјењује утицај природних и друштвених обиљежја на будућа економска кретања Босне и Херцеговине.
3.а. Утврђује могућности приступања Босне и Херцеговине у Европску унију и друге интеграције.	3.а. Упоређује државе Европске уније и Босне и Херцеговине према различитим критеријумима. 3.б. Анализира предности и недостатке уласка Босне и Херцеговине у међународне интеграције.	3.б. Даје критички осврт о могућностима за улазак Босне и Херцеговине у одређене економске и политичке интеграције.
4.а. Објашњава природне и друштвене одлике сусједних држава Босне и Херцеговине. 4.б. Утврђује међусобну повезаност природних и друштвених одлика Босне и Херцеговине и сусједних држава.	4.а. Упоређује сличности и разлике природних и друштвено-географских одлика Босне и Херцеговине и сусједних држава.	4.а. Истражује и анализира повезаност географских обиљежја Босне и Херцеговине и сусједних држава.